

ศาลาแก้วกู่ : เรื่องเล่ากับกลวิธีการสร้าง พหุวัฒนธรรมในชุมชนแม่น้ำโขง

โสภี อุ่นทะยา, ปณิตา น้อยหลุบเลา

อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: untayasopee@gmail.com

วันที่รับบทความ: 24 กรกฎาคม 2563

วันแก้ไขบทความ: 1 สิงหาคม 2563

วันตอบรับบทความ: 3 สิงหาคม 2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่ พหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง และกลวิธีทางภาษาในการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง โดยใช้แนวคิดพหุวัฒนธรรมและกลวิธีทางภาษา ศึกษาเรื่องเล่าจากจารึกที่ปรากฏบนฐานเทวาลัยปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่ ผลการศึกษาพบเรื่องเล่าพระพุทธรูปเจ้ามากที่สุด รองลงมาคือเรื่องเล่าเทพเจ้า เรื่องเล่าจากวรรณคดีและนิทานพื้นบ้านตามลำดับ แสดงให้เห็นความเป็นพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง ได้แก่ ความหลากหลายทางความเชื่อ ความหลากหลายทางชีวภาพและชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางภาษา ความหลากหลายทางประเพณี พิธีกรรม ความหลากหลายของนักบวช โดยใช้กลวิธีทางภาษาในการสร้างพหุวัฒนธรรม คือ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการขยายความ กลวิธีการใช้อุปมาอุปไมย และกลวิธีทางวาจาศิลป์ ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้ปรากฏให้คนทั่วไปที่มาพบเห็นเกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตความเป็นพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ศาลาแก้วกู่ เรื่องเล่า พหุวัฒนธรรม กลวิธีทางภาษา

Sala Keo Kou: Narrative and Strategies for Creating Multiculturalism in the Mekong Communities

Sopee Untaya, Panita Noilubiao

Faculty Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

E-mail: untayasopee@gmail.com

Received: July 24, 2020

Revised: August 1, 2020

Accepted: August 3, 2020

Abstract

This research examines the narratives in Sala Keo Kou, multiculturalism in the Mekong communities, and language strategies that form multiculturalism. First, the concept of multiculturalism and language strategies are applied to study the narratives from the inscription that appears on various Devalai bases in Sala Keo Kou. The results mainly indicated the Buddha narratives, followed by God's narratives, stories from the literature, and folk tales. These narratives have represented multicultural circumstances in the Mekong communities, including the variety of beliefs, biodiversity and ethnicity, languages, traditions and rituals, and priests. Language strategies shaped such varieties based on lexicalization, modification, metaphor, and rhetorical styles in creating multicultural characteristics. These language strategies offer space for cultural diversity to embrace multicultural ways of life in the Mekong communities.

Keywords: Sala Keo Kou, Narrative, Linguistic Strategies, Multiculturalism

บทนำ

ศาลาแก้วกู่ ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เดิมเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่าวัดแขก เป็นสถานที่คล้ายกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแสดงรูปปั้นทางศาสนา ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของพุทธมามกะสมาคม จังหวัดหนองคาย ศาสนสถานแห่งนี้หลงเหลือ สุรรัตนเป็นผู้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2521 มีรูปปั้นพระพุทธรูปและเทวรูปในลักษณะต่าง ๆ มากมาย เรียกว่าเทวาลัย มีลักษณะเฉพาะ มีความวิจิตรพิสดาร ที่ฐานของเทวาลัยมีคำบรรยายเล่าเรื่องจารึกไว้เป็นเรื่องราวมากบ้างน้อยบ้าง ผู้ที่บริจาคทรัพย์เพื่อสร้างเทวาลัยเป็นผู้คนจากสถานที่ต่าง ๆ เช่น ชาวไทยจากจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ชาวจีน ชาวลาว ชาวเวียดนาม ตลอดจนชาวตะวันตก

เรื่องเล่าที่หลากหลายจากจารึกบนฐานเทวาลัยในศาลาแก้วกู่ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปแล้ว ยังให้ประโยชน์กับการศึกษาในด้านต่าง ๆ เป็นภูมิปัญญาที่ใช้กุศโลบายอันลึกซึ้งแฝงไว้ในเรื่องเล่า แสดงให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนสองฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย ประเทศไทย และนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันมาช้านาน แม้บางช่วงเวลาจะมีวิกฤติการณ์ทางการเมืองทำให้เกิดปัญหาการอพยพผู้คนข้ามฝั่งแม่น้ำโขงมายังประเทศไทย ดังเช่นตอนหนึ่งในหนังสือชีวประวัติ หลวงปู่บุญเหลือ สุรรัตน (พุทธมามกะสมาคมจังหวัดหนองคาย, มปป: 11-13) กล่าวว่า เมื่อปี พ.ศ. 2513 หลวงปู่บุญเหลือ พร้อมสานุศิษย์ได้สร้างปูชนียสถานเทวาลัยอย่างมโหฬารในที่ดินซึ่งเป็นมรดกจากบิดามารดา ที่บ้านเชียงควน เมืองท่าเดื่อ นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว มีคนเลื่อมใสมากมาย แต่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ เกิดวิกฤติการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลวงปู่บุญเหลือได้พาสานุศิษย์อพยพข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่ง จังหวัดหนองคาย ประเทศไทย จัดตั้งพุทธมามกะสมาคมจังหวัดหนองคาย และเริ่มสร้างศาลาแก้วกู่ มีปูชนียสถานเทวาลัยต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา

ปัจจุบันศาลาแก้วกู่ จังหวัดหนองคาย มีเทวาลัยเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันกับเทวาลัยในวัดเชียงควน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันแต่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ โดยเฉพาะบนฐานเทวาลัยในศาลาแก้วกู่ จะมีจารึกเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับรูปปั้นเทวาลัยปางต่าง ๆ นั้น และมีการสร้างเพิ่มเติมตามจิตศรัทธาของผู้บริจาคต่อมาอีกด้วย

ตามประวัติสถานที่ของสำนักพุทธมามกะสมาคม ศาลาแก้วกู่สร้างขึ้นตามความเชื่อว่าหลักคำสอนทุกศาสนาสามารถนำมาผสมผสานกันได้ โดยเฉพาะศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธ รูปแบบของรูปปั้นจึงออกมาเป็นแนวเทพฮินดู และมีส่วนผสมผสานของ

รูปปั้นในศาสนาพุทธด้วย นอกจากรูปปั้นในพระพุทธรูปศาสนา รูปปั้นเทพฮินดู ยังมีรูปปั้นจากวรรณคดีรามเกียรติ์ รูปปั้นในตำนานพื้นบ้านเรื่องต่าง ๆ รูปปั้นที่แสดงถึงนรก สวรรค์ รูปปั้นแสดงผลของการทำดี ทำชั่ว (อรอนงค์ ฤทธิ์ฤชัย, 2559: 52)

วัฒนธรรมเป็นเรื่องของระบบคุณค่าร่วมของสังคมที่ถูกเรียนรู้ ส่งผ่านและถ่ายทอดได้ สิ่งที่ถูกถ่ายทอดมีทั้งสิ่งที่เป็นความคิด อารมณ์ความรู้สึกที่ผูกติดอยู่กับความคิด และพฤติกรรมที่แปรความคิดออกมาเป็นการกระทำ วัฒนธรรมจึงมีทั้งด้านที่เป็นนามธรรมคือ ตัวระบบคิด โลกทัศน์หรือความเชื่อ ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมได้ในหลายลักษณะ ตั้งแต่วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง งานศิลปะ พิธีกรรม หรือธรรมเนียมแบบแผนของความประพฤติร่วม กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้น และเป็นผลของการปรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ อยู่เสมอ (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2548: 47) วัฒนธรรมกำหนดหรือกำกับบุคลิกภาพทางสังคมและการดำรงอยู่ของมนุษย์ ผ่านภาษา อารมณ์ความรู้สึก ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความเป็นสุนทรีย์ ลักษณะทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี สภาวะการณ์เช่นนี้ทำให้นัยยะทางวัฒนธรรมมีเนื้อหาที่หลากหลาย (เกษม เพ็ญภินันท์, 2552: 17) จึงเกิดเรื่องเล่าขึ้นมากมายในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยวิธีการนำเสนอทั้งโดยการพูดหรือการเล่าเรื่อง และการเขียน เช่น นิทาน ตำนาน พงศาวดาร จารึก บันทึก ฯลฯ เพื่อเป็นการบอกกล่าว เล่าเรื่อง สั่งสอน เผยแพร่ ฯลฯ ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ในชีวิตของตนและกลุ่มสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ให้คนในสังคมได้รับรู้และสืบทอดต่อกันมา

ในทุกวัฒนธรรมจะเห็นชนของการเล่าเรื่อง ซึ่งมีความสำคัญมากในการถ่ายทอดเรื่องราว คุณธรรมและคำสอนต่าง ๆ เช่น ในพระพุทธรูปศาสนา มีนิทานชาดก ในคริสต์ศาสนามีเรื่องพระเจ้า ในศาสนาฮินดูมีภควัดคีตา เป็นต้น โดยที่เรื่องเล่าเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดสืบทอด และเรียนรู้ต่อเนื่องกันมาเป็นพัน ๆ ปี ซึ่งทักษะการสื่อสารที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ล้วนแต่ต้องใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญอยู่ด้วยทั้งสิ้น (จรรยา รัชศิริเจริญ, 2552: 66-69) เช่นเดียวกับเรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่ ที่ปรากฏบนฐานเทวาลัยจารึกไว้จำนวนมากเป็นความหลากหลายวัฒนธรรม ประกอบกับความเชื่อ ความศรัทธาในรูปเคารพหรือเทวรูปที่มีการสร้างขึ้นกันมาอย่างต่อเนื่องของผู้คนในชุมชนสองฝั่งโขง ด้วยกลวิธีทางภาษาที่สื่อแทนความคิด การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งแฝงไว้ด้วยเจตนาต่าง ๆ แสดงถึงความเป็พหุวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงให้ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้

วัตถุประสงค์

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่ จังหวัดหนองคาย เป็นเรื่องเล่าที่จารึกบนฐานเทวาลัยปางต่าง ๆ ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาเรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่
- 2) เพื่อศึกษาพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง
- 3) เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดพหุวัฒนธรรม หรือพหุวัฒนธรรมนิยม มาจากคำภาษาอังกฤษคือ Multiculturalism ซึ่งแปลตรงตัวได้ว่า การนิยมในความหลากหลายทางวัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม การเปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เป็นต้น ได้มีพื้นที่ยื่นอย่างเท่าเทียมกันในสังคม โดยเสนอให้มองว่า กลุ่มคนภายใต้วัฒนธรรมต่าง ๆ มีความเท่าเทียม มีสิทธิในการแสดงออก เรียกร้อง หรือ ปกป้องไว้ซึ่งอัตลักษณ์ และวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มตน อันเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดเสรีนิยม ทุนนิยม และประชาธิปไตย แพร่หลายกระจายไปทั่วโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยที่สิทธิในการแสดงออกดังกล่าวนั้น จะต้องได้รับการรับรองโดยอำนาจรัฐ หรือกฎหมายหรือแนวนโยบายแห่งรัฐที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (กฤติศรี ศรีเกตุ, 2561: 15-17) การเปิดพื้นที่ให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจกันในสังคมโดยใช้วิธีการของเรื่องเล่าเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่สืบเนื่องต่อกันมาช้านาน สอดคล้องกับ จรรยา รัศมีเจริญ (2552: 66-69) ที่อธิบายไว้ว่าในการถ่ายทอดเรื่องราว คุณธรรมและคำสอนต่าง ๆ เช่น ในพระพุทธศาสนา มินิทานชาดก ในคริสต์ศาสนามีเรื่องพระเจ้า ในศาสนาฮินดูมีภควัดคีตา เป็นต้น โดยที่เรื่องเล่าเหล่านี้ ได้รับการถ่ายทอด สืบทอด และเรียนรู้ ต่อเนื่องกันมาเป็นพัน ๆ ปี ซึ่งทักษะการสื่อสารที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ล้วนแต่ต้องใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญอยู่ด้วยทั้งสิ้น

กลวิธีทางภาษา เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สำคัญทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ในการสื่อสารที่แฝงความคิดเจตนาของผู้ส่งสารได้ ดังคำอธิบายของ จันทิมา อังคพาณิชกิจ (2557: 138-139) ว่า กลวิธีทางภาษา (Linguistic strategies) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลวิธีของการผลิตตัวบท กลวิธีทางภาษาปรากฏอยู่ทั่วไปในข้อความ เนื่องจากตัวบทแต่ละตัวบทผ่านการเลือกใช้ภาษาที่แฝงวัตถุประสงค์ หรือมีเจตนามุ่งหมายของผู้ส่งสารสื่อไปยังผู้รับสาร

ท่ามกลางกิจกรรมการสื่อสารบางประการ ตัวบทหรือข้อความประเภทต่าง ๆ ก็มักจะเจือปนด้วยกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกันไปด้วย นอกเหนือจากรูปแบบหรือรูปแบบของข้อความตามประเภทแล้ว ยังต้องมีระบบของการเลือกใช้ภาษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยกลวิธีทางภาษาหลัก ๆ ที่มักจะพบในการวิเคราะห์ข้อความ ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการขยายความ กลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์ วาทกรรมและกลวิธีทางวาทศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลภาคสนามศึกษาข้อมูลที่วัดเชิงควน หรือสวนวัฒนธรรมเชิงควนเมืองหาดทรายฟอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และที่อาศรมศาลาแก้วกู่ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ประเทศไทย

รูปปั้น เทวรูป พระพุทธรูป ที่เรียกว่าเทวาลัย ในวัดเชิงควน และศาลาแก้วกู่ มีลักษณะคล้ายกันมาก บางเทวาลัยเป็นรูปปั้นซึ่งมีเรื่องราวเป็นเรื่องเดียวกัน แต่แตกต่างกันที่จารึกบนฐานเทวาลัย ซึ่งที่วัดเชิงควนส่วนใหญ่จะไม่มีจารึกบนฐานเทวาลัย งานวิจัยนี้จึงศึกษาเพียงจารึกบนฐานเทวาลัยปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่ จังหวัดหนองคาย ประเทศไทย ซึ่งมีจารึกที่ฐานเทวาลัยเท่านั้น

วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อศึกษาเรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่ ศึกษาพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง และศึกษากลวิธีทางภาษาในการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง สังเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

เรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่ เนื้อหาส่วนใหญ่ที่พบมากที่สุดคือเรื่องเล่าพระพุทธรเจ้า เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงปรินิพพาน ตลอดจนเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพุทธสาวก และบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธรเจ้า เป็นส่วนหนึ่งของพุทธประวัติในพระพุทธศาสนา รองลงมาคือเรื่องเล่าเทพเจ้า ตามคติของศาสนาพราหมณ์ มีเทพเจ้าที่หลากหลาย รวมทั้งอสูรและมารต่าง ๆ เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าและอสูรทั้งหลายส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรเจ้า ช่วยรักษาปกป้องคุ้มครองเสริมการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธรเจ้า นอกจากนี้ก็พบเรื่องเล่าพุทธสาวกและผู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธรเจ้า เรื่องเล่าจากวรรณคดี เรื่องเล่าจากนิทานพื้นบ้าน และสุภาชิตคำสอน

เรื่องเล่าพระพุทธรูปที่ปรากฏในศาลาแก้วกู่ มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติ ตั้งแต่เมื่อเสวยพระชาติในอดีตบางชาติ เพื่อบำเพ็ญบารมีในชาดกต่าง ๆ ที่สำคัญคือ เรื่อง พระเวสสันดรชาดก เป็นต้น เนื้อหาที่ปรากฏเป็นลำดับเริ่มจาก พระพุทธรูปองค์ประสูติถึง ปรีณิพพาน การบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ และทรงโปรดพุทธสาวก พระประยูรญาติ ตลอดจน หลักธรรมคำสอนที่ทรงโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลายให้บรรลุนิพพาน มีความศรัทธาในพุทธศาสนา

ภาพประกอบที่ 1 เทวาลัยปางองค์พระเวสสันดร และเรื่องเล่าจากจารึกบนฐานเทวาลัย

พุทธวัฒนธรรมในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ จากการศึกษจารึกบนฐานเทวาลัยปางต่าง ๆ พบความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ให้ ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คน อัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ปรากฏให้ผู้ที่มาพบเห็น ได้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้คนที่สะท้อนออกมาจาก จารึกบนฐานเทวาลัยในศาลาแก้วกู่ แสดงความเป็นพุทธวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง ได้แก่ ความหลากหลายทางความเชื่อ ความหลากหลายทางชีวภาพและชาติพันธุ์ ความหลากหลาย ทางภาษา ความหลากหลายทางประเพณี-พิธีกรรม และความหลากหลายของนักบวช ดังตัวอย่าง

“โกณฑัญญะเป็นผู้เล่าเรียนจบไตรเพท และชำนาญในการทำนายลักษณะ พยากรณ์ ในกาลพระบรมศาสดาประสูติท่านทำนายพระลักษณะพระมหาบุรุษสถานเดียว คือจะต้องเสด็จออกบรรพชาและจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก ...”

(เทวาลัยปางพระพุทธรูปเจ้าเสด็จโปรดพระปัญญาจักร์ทั้งห้า)

จากตัวอย่าง เป็นความเชื่อทางพุทธศาสนา ผสมผสานกับความเชื่อทางโหราศาสตร์ การทำนายลักษณะพยากรณ์มหาบุรุษ เมื่อพระพุทธเจ้าประสูติ

“พระศิวะเทพและพระอุมาเทวี คือพระปิตุเทพ พระมาตุเทพ ของสามโลก พร้อมด้วยพระพิฆเนศวรและพระขันธกุมาร ประทับอยู่วิมานบนเขาไกรลาสเป็นที่เคารพสักการบูชาบรรดาชาวเทพ ทั้งสูงและต่ำตลอดจนมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงมีเมตตาจิตแต่สัตว์โลก เป็นที่พึ่งแต่เหล่าสมณะ ชีพราหมณ์ ผู้บำเพ็ญตะบะอันแก่กล้า”

(เทวาลัยปางพระศิวะเทพและพระอุมาเทวี)

จากตัวอย่าง เป็นความเชื่อเทพเจ้า คือ พระศิวะและพระอุมา ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นบิดามารดาของเทพเจ้าและเหล่าสัตว์โลกทั้งหมด

ความหลากหลายทางความเชื่อที่ปรากฏมากในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้า พระพุทธสาวก อุบาสก อุบาสิกา รวมทั้งเทพเจ้าที่มาร่วมปฏิบัติธรรม ส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนาให้ประสบผลสำเร็จ หลักความเชื่อทางพุทธศาสนาที่พบมากคือ หลักความเชื่อในกฎแห่งกรรม เป็นกฎธรรมชาติที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบเป็นสิ่งที่อยู่จริง การทำกรรมดีผลตอบสนองก็จะเป็นความดีความสุข นอกจากนี้ก็มีความเชื่อเทพเจ้า ความเชื่อพื้นบ้าน ความเชื่อทางโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องจักรวาล ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และความเชื่อเรื่องชาติภพ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลวิธีหนึ่งของคำสอนที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติของคน เป็นการควบคุมสังคมให้อยู่ร่วมกันได้ ดังตัวอย่างหลักความเชื่อในกฎแห่งกรรม

“กาลครั้งหนึ่งพระพุทธปัจเจกมุนีแก้วกู่ ได้ออกจากเวทย์ดินโรธสมาบัติ และได้มุ่งหน้าออกจากที่อยู่แห่งองค์ บนยอดเขาคันธามาสู่ไปทางทิศตะวันตก ผ่านอุทยานหลวง อูรวรรณ กรุงเกตุทวตีฉิมิประเทศ พระองค์ได้โปรดคทาชายทุกขตะคนหนึ่งให้กลายเป็นมหาเศรษฐี ด้วยผลทานอนิสงฆ์ดอกบัวแก้วดอก และข้าวสาลีหนึ่งทัพพี”

(เทวาลัยปาง พระพุทธปัจเจกมุนีแก้วกู่)

เรื่องเล่าจากเทวาลัยปางนี้ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าปัจเจกมุนีแก้วกู่ได้โปรดคทาชายทุกขตะคนหนึ่ง ที่ถวายดอกบัวแก้วดอกและข้าวหนึ่งทัพพี ให้กลายเป็นมหาเศรษฐี ได้ด้วยผลแห่งการทำทานนั่นเอง

กลวิธีทางภาษาในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ เรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ ที่จารึกความหลากหลายของเรื่องราวที่แสดงความเป็นพหุวัฒนธรรมของชุมชนสองฝั่งโขง ลงบนฐานเทวาลัยปางต่าง ๆ มีกลวิธีทางภาษาปรากฏอยู่ทั่วไปในข้อความ ซึ่งมีความแตกต่างกันไป ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีทางภาษาการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขงมีกลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการขยายความ กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ และกลวิธีทางวาทศิลป์

1. กลวิธีทางศัพท์ (Lexicalization)

กลวิธีทางศัพท์จะเกี่ยวข้องกับการเลือกใช้คำศัพท์ เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้ส่งสาร เป็นการแสดงความคิดและสื่อแทนความคิดของผู้ส่งสาร กลวิธีทางศัพท์ ที่ปรากฏในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่พบ การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การใช้คำเรียกขานและการอ้างถึง ดังตัวอย่าง

“อุบลวรรณานารี ซึ่งเป็นธิดาของเศรษฐี เมืองสาวัตถี พระนางได้สละจากเรือนออกบวชและได้สำเร็จอรหันต์ ได้รับยกย่องว่าเป็นเลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย อนึ่งพระอุบลวรรณานารีนี้เคยได้ร่วมสร้างบุญญาธิการกับพระศาสดามา เช่น ชาติพระเวสสันดร ก็ได้บังเกิดเป็นพระธิดากันหาคู่กับขาลี ซึ่งพระเวสสันดรก็ได้ให้ทานกุมารทั้งสองแก่ชูชกพร้าหมณ์ ...”

(เทวาลัยปางพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงโปรดอุบลวรรณานารี)

การอ้างถึงพระเวสสันดรที่ทรงบำเพ็ญทานบารมี เชื่อมโยงไปถึงอุบลวรรณานารีที่เคยบังเกิดเป็นพระธิดากันหา ซึ่งร่วมสร้างบุญญาธิการกับพระพุทธองค์ ทำให้เห็นความสำคัญของอุบลวรรณานารีที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย เป็นต้น

กลวิธีทางศัพท์เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบริบททางสังคม เพื่อเสริมให้เห็นลักษณะเด่นของบุคคลสำคัญที่กล่าวถึงในเทวาลัยปางต่าง ๆ แสดงให้เห็นบุคลิกลักษณะเกิดความเข้าใจได้ว่า บุคคลที่กำลังกล่าวถึงมีลักษณะอย่างไร เห็นมุมมองของผู้เล่าเรื่องว่ามีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา และช่วยเสริมให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

2. กลวิธีการขยายความ (Modification)

กลวิธีการขยายความ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นส่วนขยาย เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยายให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อาจเป็นคำ วลี หรืออนุพยางค์ก็ได้ ความเด่นชัดนั้นอาจเป็นความหมายในทางที่ดี หรือความหมายในทางลบก็ได้

ในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่มีกลวิธีการขยายความ เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยาย หรือช่วยสนับสนุนการปรากฏตัว หรือลักษณะบางอย่างของสิ่งที่ต้องการเน้นให้มีความหมายเด่นชัดเช่น ลักษณะของพระพุทธเจ้า พุทธสาวก และเทพเจ้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“.....พระองค์ได้ทำความเพียรด้วยประการต่าง ๆ เช่น กดฟันด้วยฟัน กดเพดาน ด้วยลิ้น กดจิตด้วยจิต ในที่สุดก็ทรงอดอาหารจนร่างกายซูบผอม จนขนร่วงหลุดจากขมเนื้อ เหลือแต่หนังหุ้มกระดูก....”

(เทวาลัยปางเจ้าชายสิทธัตถะ)

จากตัวอย่าง เป็นกลวิธีการขยายความ การบำเพ็ญเพียรของพระพุทธองค์ เช่น กดฟันด้วยฟัน อดอาหาร เหลือแต่หนังหุ้มกระดูก เป็นการเน้นให้เห็นความเพียรพยายาม เพื่อเข้าถึงการรู้แจ้งของพระพุทธองค์ เป็นกลวิธีทางภาษาแบบหนึ่งที่ต้องการเน้นให้ข้อความในเรื่องเล่ามีความชัดเจนขึ้น เกิดความเชื่อ ความศรัทธา ความหมายในทางที่ดีต่อบุคคลที่กล่าวถึง

3. การใช้อุปมาอุปไมย (Metaphor)

การใช้อุปมาอุปไมย เป็นการใช้ความเปรียบ เป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้สื่อสาร เพื่อให้ เกิดจินตภาพบางอย่าง และเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน ในลักษณะการพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ และเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึง ด้วยการเปรียบเทียบ และทำให้การสื่อแทนความคิดของผู้เขียนมีสีสันมากยิ่งขึ้น

การใช้อุปมาอุปไมยในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ เป็นกลวิธีการสื่อความคิดที่ทำให้เกิด จินตภาพ เข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึง ดังตัวอย่างข้อความที่ปรากฏในจารึกบนฐาน เทวาลัย ดังนี้

“ตลอดมายุคกาลศาสนาขององค์พระสรรเพชญ์โคดมพุทธเจ้าตรัสรู้ พระองค์ ได้แผ่พระมหาปัญญาธิคุณ มหาเมตตาคคุณ มหากรุณาธิคุณ ยังมนุษย์ เทวดา อินทร์ พรหม ยมกาล ในหมื่นโลกธาตุด้านโน้นด้านนี้ ได้ตั้งมั่นอ้อมธรรม ขนสัตว์เข้าสู่ พระมหานิพพานนับจำนวนไม่ได้ พระองค์มีน้ำพระทัยเกื้อกูลสงเคราะห์แก่มนุษย์และเทวดา ทั้งปวงตามควรแก่จิต ตลอดกาล 45 พระวาระของพระองค์”

(เทวาลัยปางพระพุทธเจ้าตรัสรู้)

จากข้อความนี้เป็นอุปลักษณ์ที่เปรียบหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เป็นน้ำอมตะที่ทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเข้าสู่พระนิพพานอันเป็นความสุขชั่ววันนิรันดร

การใช้อุปลักษณ์ในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ ส่วนใหญ่จะเป็นอุปลักษณ์ที่ต้องการสื่อให้เห็นความสำคัญในพระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลักปฏิบัติสำคัญของพระพุทธศาสนา การสร้างเสริมบารมีของพระพุทธเจ้า แม้แต่เทพเจ้าก็ให้การสนับสนุนปกป้องพระพุทธองค์ สื่อให้เห็นพระบารมีที่ยิ่งใหญ่อันจะนำพาปวงสัตว์ให้พ้นทุกข์ นับเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้จารึกและผู้มีจิตศรัทธาบริจาคสร้างเทวาลัยใช้สื่อสาร เพื่อให้เกิดจินตภาพจากเรื่องเล่า และเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน ในลักษณะการพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ และเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึง ด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทนความคิด ความเคารพ ความศรัทธาต่อสิ่งที่นับถือ โดยเฉพาะพุทธศาสนามีความสำคัญมีสีสันมากยิ่งขึ้น

4. กลวิธีทางวาทศิลป์ (Rhetorical Strategies)

กลวิธีทางวาทศิลป์เป็นการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะในการสื่อสาร โดยการใช้คุณสมบัติด้านเสียงและความหมายของคำ ที่มีอยู่ในภาษานำมาสื่อสารเพื่อสื่อความหมายที่ลึกซึ้ง โดยอาจจะมีการใช้สัมผัสเสียง หรือสัมผัสคำ ซึ่งมักจะมีการมีจังหวะหรือทำนองอยู่ในข้อความ ลักษณะทางวาทศิลป์เช่นนี้เป็นเฉพาะในภาษาไทยที่สามารถนำคำที่มีความหมายต่างกันมาเรียงร้อยเข้าด้วยกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเสียงที่คล้ายกัน หรือการใช้คำซ้ำกัน ปรากฏร่วมกันในตัวบท กลวิธีทางวาทศิลป์นี้กล่าวได้ว่า เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้สื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ แทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปสู่ผู้อ่านวิธีหนึ่ง โดยมีรูปแบบที่พิเศษออกไปจากการสื่อแทนด้วยความเรียงธรรมดา ทำให้ข้อความที่สื่อมีจังหวะและทำนองในรูปแบบเฉพาะ

การศึกษาเรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่ พบกลวิธีทางวาทศิลป์การสร้างพหุวัฒนธรรม ในชุมชนสองฝั่งโขงจากเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่คือ การใช้คำสัมผัสในข้อความ และการใช้บทประพันธ์ร้อยกรอง แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมทางภาษาในเรื่องเล่าจากเทวาลัยปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่ ดังตัวอย่าง

“คำคม แสงหิ่งห้อยหรือจะมาเทียบแสงดาวพราวระยับ หมู่แสงดาวพราวระยับบนฟ้าหรือจะมาเทียบแสงเดือนที่นวลไยในนภา แสงเดือนที่นวลสดใสอยู่ในท้องฟ้า ไทหนจะเทียบแสงสุริยาอาทิตย์ แสงสุริยาที่ว้าวร้อนแดดแผดเผาไปทั่วโลก ยังมีพระราหูที่จะดับแสงแดดแผดเผาให้เยือกเย็นลงได้ ...”

(เทวาลัยปางพระราหูอมจันทร์)

เทวาลัยปางราหุอมจันทร์ เริ่มต้นด้วยการบอกว่า คำคม และต่อด้วยบทร้อยกรอง ลักษณะคล้ายร้อย มีข้อความเป็นวรรค ๆ ไม่จำกัดจำนวนคำ แต่และวรรคมีคำสัมผัสระหว่างวรรค ในแต่ละวรรคก็มีคำสัมผัสภายในวรรค ทั้งสัมผัสพยัญชนะ และสัมผัสสระ ทำให้เกิดความไพเราะมากกว่าการเล่าเรื่องด้วยข้อความทั่วไป

ภาพประกอบที่ 2 เทวาลัยปางราหุอมจันทร์ มีการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์
ในเรื่องเล่าจากจารึกบนฐานเทวาลัย

กลวิธีทางภาษาการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง มีปรากฏพบมากที่สุดคือ กลวิธีทางศัพท์ มีการใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การเรียกขาน การอ้างถึง กลวิธีทางศัพท์ส่วนใหญ่จะใช้กับพระพุทธเจ้า และเทพเจ้า แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่หลากหลายวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีการใช้กลวิธีการขยายความ เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยายช่วยสนับสนุนการปรากฏตัว หรือลักษณะบางอย่างของสิ่งที่ต้องการเน้นให้มีความหมายเด่นชัด ส่วนการใช้อุปโลกนในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ นับเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้จารึกและผู้มีจิตศรัทธาบริจาคสร้างเทวาลัยใช้สื่อสาร เพื่อให้เกิดจินตภาพจากเรื่องเล่า และเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน ในลักษณะการพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึง ด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทนความคิด ความเคารพ ความศรัทธาต่อสิ่งที่นับถือ โดยเฉพาะพุทธศาสนาให้มีความสำคัญมีสีสันมากยิ่งขึ้น และกลวิธีทางวาทศิลป์ซึ่งพบการใช้คำสัมผัสในข้อความ และการใช้บทประพันธ์ร้อยกรอง แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมทางภาษาในเรื่องเล่าจากเทวาลัยปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่

สรุปผลการศึกษา

การศึกษา เรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ : พหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง พบเรื่องเล่าพระพุทธเจ้า เรื่องเล่าพุทธสาวกและผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า เรื่องเล่าเทพเจ้า

เรื่องเล่าจากวรรณคดี และเรื่องเล่าจากนิทานพื้นบ้านอีสาน จากเรื่องเล่าในศาลาแก้ว
กู่ปรากฏความเป็นพหุวัฒนธรรมซึ่งเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม 5 ประเด็นคือ
1) ความหลากหลายทางความเชื่อมี ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน
ความเชื่อโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องจักรวาล ความเชื่ออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ความเชื่อ
เรื่องชาติภพ 2) ความหลากหลายทางชีวภาพและชาติพันธุ์ พบความหลากหลายของสิ่งมี
ชีวิตและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 3) ความหลากหลายทางภาษา ได้แก่ ภาษาไทย
ภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาอีสาน 4) ความหลากหลายทางประเพณี พิธีกรรม
และ 5) ความหลากหลายของนักบวช

เรื่องเล่าที่พบมากที่สุดคือ เรื่องเล่าพระพุทธเจ้า และเรื่องเล่าพุทธสาวกและ
ผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังพบว่า เรื่องเล่าที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า
ที่หลากหลาย รวมทั้งอสูรและมารต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ
พระพุทธเจ้า เทพเจ้าจะช่วยรักษาปกป้องคุ้มครอง เสริมการบำเพ็ญบุญมีของพระพุทธเจ้า
จากผลการศึกษาเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ดังกล่าวพบความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการ
เปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คน อัตลักษณ์ใน
ด้านต่าง ๆ ปรากฏให้ผู้คนที่มาศึกษา ท่องเที่ยว พบเห็น ได้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตของ
ผู้คนที่สะท้อนออกมาจากจารีกขนฐานเทวาลัยในศาลาแก้วกู่ แสดงความเป็นพหุวัฒนธรรม
ในชุมชนสองฝั่งโขง

ผลการศึกษาทวิทางภาษาการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง พบกลวิธี
ทางศัพท์ กลวิธีการขยายความ กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ และกลวิธีทางวาทศิลป์ กลวิธีทาง
ภาษาที่ปรากฏมากที่สุดคือ กลวิธีทางศัพท์ มีการใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การเรียกขาน
การอ้างถึง กลวิธีทางศัพท์ส่วนใหญ่จะใช้กับพระพุทธเจ้า และเทพเจ้า กลวิธีทางศัพท์จะ
แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่หลากหลายวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีการใช้กลวิธีการ
ขยายความ เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยาย หรือช่วยสนับสนุนการปรากฏตัว หรือลักษณะ
บางอย่างของสิ่งที่ต้องการเน้นให้มีความหมายเด่นชัดของพระพุทธเจ้า พุทธสาวก เทพเจ้า

ส่วนการใช้อุปลักษณ์ในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ นับเป็นกลวิธีหนึ่งให้ผู้จารึกและ
ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคสร้างเทวาลัยใช้สื่อสาร เพื่อให้เกิดจินตภาพจากเรื่องเล่า และเพื่อให้
เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน ในลักษณะการพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ
และเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึง ด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทนความคิด
ความเคารพ ความศรัทธาต่อสิ่งที่นับถือ โดยเฉพาะพุทธศาสนาให้มีความสำคัญมีสีสันมาก
ยิ่งขึ้น และกลวิธีทางวาทศิลป์ซึ่งพบการใช้คำสัมผัสในข้อความ และการใช้บทประพันธ์
ร้อยกรอง แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมทางภาษาในเรื่องเล่าจากเทวาลัย
ปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่

อภิปรายผลการศึกษา

เรื่องเล่าในศาลาแก้วกู่ : พหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง เป็นการศึกษาเรื่องเล่าจากจารึกบนฐานเทวาลัยปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่ จังหวัดหนองคาย เนื้อหาส่วนใหญ่ที่พบมากที่สุดคือเรื่องเล่าพระพุทธรเจ้า เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงปรินิพพาน ตลอดจนเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพุทธสาวก และบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระพุทธรเจ้า เป็นส่วนหนึ่งของพุทธประวัติในพระพุทธศาสนา รองลงมาคือเรื่องเล่าเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เรื่องเล่าจากวรรณคดี นิทานพื้นบ้านอีสานและสุภาพิต คำสอน สอดคล้องกับ อรอนงค์ ฤทธิ์ฤชัย (2560) ศึกษาเรื่อง ความหมายในรูปปั้นศาลาแก้วกู่ ผลการศึกษาพบว่า ศาลาแก้วกู่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2521 เกิดจากแรงบันดาลใจของหลวงปู่บุญเหลือ สุริรัตน์ ตามความเชื่อว่าหลักคำสอนทุกศาสนาสามารถนำมาผสมผสานได้ โดยเฉพาะศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ รูปแบบของรูปปั้นจึงออกมาเป็นแนวเทพฮินดู แต่ก็มีส่วนของศาสนาพุทธอยู่ด้วย รูปปั้นในศาลาแก้วกู่ได้แฝงความหมาย คติธรรมคำสอนด้านศาสนา ด้านคำสอน และด้านวรรณกรรม ด้านศาสนาประกอบด้วยความหมายที่เป็นพุทธประวัติ เทวประวัติ ด้านคำสอนประกอบด้วย คำสอน ปรีชาธรรม และคติสอนใจด้านวรรณกรรมประกอบด้วยตำนานพื้นบ้านอีสาน และวรรณคดีอื่น ๆ นอกจากนี้มีรูปปั้นบางส่วนที่แฝงไว้ด้วยความหมายทั้งสองด้านทั้งด้านศาสนาและวรรณกรรม

นอกจากนี้ยังพบว่า มีเรื่องเล่าที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าที่หลากหลาย รวมทั้งอสูรและมารต่าง ๆ เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าและอสูรทั้งหลายส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรเจ้า ช่วยรักษาปกป้องคุ้มครอง เสริมการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธรเจ้า จากผลการศึกษาเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ดังกล่าวพบความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คน อัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ปรากฏให้ผู้คนที่มาศึกษา ท่องเที่ยว พบเห็น ได้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้คนที่สะท้อนออกมาจากจารึกบนฐานเทวาลัยในศาลาแก้วกู่ แสดงความเป็นพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความเป็นคนไทย และความเป็นท้องถิ่นอีสาน เป็นเรื่องเล่าที่ช่วยเสริมสร้างอารมณ์ร่วมและช่วยควบคุมความประพฤติของคนในสังคม รักษาความสามัคคีกลมเกลียวในสังคมพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในชุมชนชายแดนสองฝั่งโขง ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายให้อยู่ร่วมกันได้ โดยมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยนี้ มีความสอดคล้องในบริบทของความสัมพันธ์ในชุมชนชายแดนสองฝั่งโขง แต่มีความแตกต่างกันในลักษณะของการถ่ายทอดเรื่องเล่าจากงานวิจัยของ พรสวรรค์ ศิริภักญณาภรณ์ (2562: 1-20) ซึ่งวิจัย เรื่องเล่าไทย-ลาว กับความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบเรื่องเล่า ประเภทเรื่องเล่า และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขงที่สะท้อนจากเรื่องเล่าในอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ประเทศไทย และเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า เรื่องเล่ามีการถ่ายทอด 4 รูปแบบคือ มุขปาฐะ ลายลักษณ์ จิตรกรรมฝาผนัง และพิธีกรรม จำแนกได้ 4 ประเภท คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่ที่ชื่อบ้านนามเมือง วัดคู่ศักดิ์สิทธิ์ บุคคลและพิธีกรรม ความเชื่อและประเพณี ในด้านความสัมพันธ์สองฝั่งโขงพบว่า ในยุคก่อนอาณานิคม เรื่องเล่ามีบทบาทต่อการอธิบายพื้นที่ที่กายภาพและภูมินิเวศวัฒนธรรม การสร้างบ้านแปงเมือง การกำเนิดชาติพันธุ์ และการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ร่วมเพื่อยึดโยงผู้คนสองฝั่ง ต่อมาหลังจากที่แม่น้ำโขงและแม่น้ำโขงแบ่งแยกความเป็นพลเมืองไทยและลาว กระบวนการสร้างชาติส่งผลให้ผู้คนสองฝั่งเป็นพลเมืองของสองประเทศ แต่เรื่องเล่าก็ยังคงสะท้อนสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์เดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์และมีพื้นที่พิธีกรรมร่วมกันเหนือพรมแดนรัฐชาติไทย-ลาว

อย่างไรก็ตามความพยายามในการสร้างเรื่องเล่าในชุมชนสองฝั่งโขง ซึ่งมีกลวิธีในการนำเสนอเรื่องเล่าที่หลากหลาย แต่ต่างก็มีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนไปมา ตามบริบทต่าง ๆ ในบริเวณชุมชนชายแดนสองฝั่งโขง สอดคล้องกับคำอธิบายของ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2552: 19) ว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นต้องควบคู่ไปกับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ว่ามีได้มีเพียงหนึ่งเดียวเช่นกัน มีการแปรเปลี่ยนสภาพไปตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ หลอมรวมความหลากหลายเป็นหนึ่ง (Homogeneity/Uniformity) ประนอมปรองดองความหลากหลาย (Diversity) และ ผสมผสานพันทาง (Hybridity)

กลวิธีทางภาษาการสร้างพหุวัฒนธรรมในชุมชนสองฝั่งโขง มีปรากฏมากที่สุดคือ กลวิธีทางศัพท์ มีการใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การเรียกขาน การอ้างถึง กลวิธีทางศัพท์ส่วนใหญ่จะใช้กับพระพุทธรูปเจ้า และเทพเจ้า แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่หลากหลายวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีการใช้กลวิธีการขยายความ เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยาย หรือช่วยสนับสนุนการปรากฏตัว หรือลักษณะบางอย่างของสิ่งที่ต้องการเน้นให้มีความหมายเด่นชัดของพระพุทธรูปเจ้า พุทธสาวก เทพเจ้า ส่วนการใช้อุปมาอุปไมยในเรื่องเล่า

ศาลาแก้วกู่ นับเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้จารึกและผู้มีจิตศรัทธาบริจาคสร้างเทวาลัยใช้สื่อสาร เพื่อให้เกิดจินตภาพจากเรื่องเล่า และเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน ในลักษณะการพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ และเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึง ด้วยการเปรียบเทียบและทำให้การสื่อแทนความคิด ความเคารพ ความศรัทธาต่อสิ่งที่นับถือ โดยเฉพาะพุทธศาสนาให้มีความสำคัญมีสีสันมากยิ่งขึ้น และกลวิธีทางวาทยศิลป์ซึ่งพบการใช้คำสัมผัสในข้อความ และการใช้บทประพันธ์ร้อยกรอง แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่หลากหลาย ทั้งจินตนาการ ความคิด ความเชื่อ โดยใช้กลวิธีทางภาษา ในการนำเสนอเรื่องเล่าจากเทวาลัยปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่ ดังคำอธิบายของ อภิญาญา เพ็ญพูนกุล (2548: 47) ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องของระบบคุณค่าร่วมของสังคมที่ถูกเรียนรู้ ส่งผ่านและถ่ายทอดได้ ซึ่งมีทั้งสิ่งที่เป็นความคิด อารมณ์ความรู้สึกที่ผูกติดอยู่กับความคิด และพฤติกรรมที่แปรความคิดออกมาเป็นการกระทำ จึงมีทั้งด้านที่เป็นนามธรรมคือ ตัวระบบคิด โลกทัศน์หรือความเชื่อ ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมได้ในหลายลักษณะ ตั้งแต่ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง งานศิลปะ สอดคล้องกับ เกษม เพ็ญภินันท์ (2552: 17) ในประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมกำหนดหรือกำกับบุคลิกภาพทางสังคมและการดำรงอยู่ของมนุษย์ ผ่านภาษา อารมณ์ ความรู้สึก ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความเป็นสุนทรีย์ ลักษณะทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี สภาวะการณ์เช่นนี้ทำให้นัยยะทางวัฒนธรรมมีเนื้อหาที่หลากหลาย

การสร้างเทวาลัยปางต่าง ๆ ในศาลาแก้วกู่ ส่วนใหญ่จะเป็นการร่วมกันสร้างของนักบุญที่มาเที่ยวออกศรัทธาสร้างร่วมกับสำนักพุทธมามกะสมาคม จังหวัดหนองคาย ดังคำนำในหนังสือประวัติสถานที่ศาลาแก้วกู่ (สำนักพุทธมามกะสมาคม, ม.ป.ป: คำนำ) ที่กล่าวไว้ว่า พระพุทธรูป พระเทวรูปแต่ละปาง สร้างขึ้นด้วยคณะศิษย์ต่างประเทศ ในประเทศ รวมทั้งนักบุญที่มาเที่ยวชมในประเทศ และจากต่างประเทศ เกิดจากแรงศรัทธาของนักบุญที่หลากหลายร่วมกันก่อสร้าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่งเสริมความเชื่อถือของชาวพุทธให้มั่นคงต่อศาสนา ส่งเสริมและปฏิสังขรณ์ปูชนียวัตถุให้รุ่งเรืองสืบไป

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์ และความเป็นท้องถิ่นอีสานที่ช่วยเสริมสร้างอารมณ์ร่วมและช่วยควบคุมความประพฤติของคนในสังคม รักษาความสามัคคีกลมเกลียวในสังคมพหุวัฒนธรรม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในชุมชนสองฝั่งโขง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายให้อยู่ร่วมกัน โดยมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ด้วยความเข้าใจที่ดีต่อกันในปัจจุบันและสืบต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าศาลาแก้วกู่กับการศึกษาในประเด็นทางสังคมอื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนชายแดนที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา

2) ควรมีการศึกษารีกที่ปรากฏเรื่องเล่าในศาสนสถานและสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวที่แสดงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันในความเป็นพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข

3) นอกจากการศึกษาเรื่องเล่าที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมจากลายลักษณ์แล้ว ควรมีการศึกษาเรื่องเล่าจากมุขปาฐะ เพื่อได้เห็นปฏิบัติการและความสัมพันธ์ในสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤติธี ศรีเกตุ. (2561). การวิเคราะห์การเมืองตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมราชา.

เกษม เพ็ญภินันท์. (2552). ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

จรรยา รับศิริเจริญ. (2552). การประยุกต์ใช้เทคนิคการสังเคราะห์อย่างอิสระในการทำวิจัยเรื่องเล่า: ศึกษาเฉพาะกรณีกระทำผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จันทิมา อังคพนิชกิจ. (2557). การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2552). “ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากหลอมรวมเป็นหนึ่งสู่ผสมผสานพันทาง” ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

พรสวรรค์ ศิริภัญจนารณ์. (2562). “เรื่องเล่าไทย-ลาว กับความสัมพันธ์ของชุมชนสองฝั่งโขง” วารสารพื้นถิ่น โขงซีมูล, 5(2), 1-20.

สังวาล ราศี. (แปล). “ปฐมกัป” ใน หอสมุดแห่งชาติ. (2533) โลกปุตติ อรุณวดีสูตร ปฐมมูล ปฐมกัป และ มูลตันไตรย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สำนักพุทธมามกะสมาคม. (ม.ป.ป.). หนังสือชีวประวัติ ปฏิภา หลวงปู่บุญเหลือ สุริรัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 5. หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย.

สำนักพุทธมามกะสมาคม. (ม.ป.ป.). ศาลาแก้วกู่. พิมพ์ครั้งที่ 3. หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย.

อรอนงค์ ฤทธิ์ฤชัย. (2560). “ความหมายในรูปปั้นศาลาแก้วกู่” วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 39(1), 46-59.

อภิัญญา เฟื่องฟูสกุล. (2548). “วัฒนธรรม” แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

